

Medicinskt bokslut inför millennieskiftet

Både makt och vanmakt

Kommer du ihåg den läkaren?
– Ja, det var han som tog livet av min far.

Svaret på min fråga kom litet dröjande från min far – drygt 90 och på sitt sista år i livet – när jag läste högt ur hembygdsföreningens årskrift.

– Tog livet av?

– Ja, det var lunginflammation. Han tvingade oss att lägga is på pappas bröst.

Ett läkarnamn hade väckt ett traumatiskt minne från tidigt i livet, från 1900-talets första decennium, ett minne av barnets bitterhet orsakad av läkarens vanmakt. Lunginflammation var inte endast de gamlas »bästa vän», befriaren från ett liv med olidliga plågor, utan också den unges och medelålders bane-man. Tuberkulos och polio var andra stora dödare.

Klassvandring

Detta sekels medicinska upptäckter innebär i sanning en revolution – som temat »Medicinskt bokslut» kalejdoskopiskt antyder. Vårt samhälle har samtidigt gjort en klassvandring från fattigt till rikt, från utvandrar- till invandrarland. Den kraftigt ökade medellivslängden och den minskade mödra- och barnadödligheten hör till 1900-talets stora framgångar – i den rika världen.

Det är en av århundradets många tragedier att så många människor i världen tycks göra en klassresa i motsatt riktning.

I allt fler situationer har läkaren »makt» mot sjukdomar, skador, smärta – men det finns fortfarande många skäl att känna vanmakt, både för läkaren och patienten. Botemedlen mot såväl svåra som lindriga sjukdomar – som cancer,

»Eftersom hela den medicinska utvecklingen ägt rum på 1900-talet, så kan bara en dåre komma på att försöka peka på de allra största framstegen under detta sekel», skrev en referent när vi bad Läkartidningens vetenskapliga granskare göra just det. Resultatet av omröstningen bland 136 referenter – med alla brasklappar – redovisas i detta nummer, där vi också publicerar några tematiska artiklar under vinjetten » medicinskt bokslut».

Fler kommer i 2000-talets första nummer.

VINJETT: GUNNAR BEREFELT

aids och förkylning – är ofullkomliga. Lyckorusen över nya fantastiska medel som antibiotika har efter en guldålder förbytts i fruktan för följderna av överbruk i form av resistens.

Patientens och läkarens roller har drastiskt förändrats under seklet. Kraven på sjukvården har vuxit med de medicinska möjligheterna, som av ekonomiska skäl inte alla kan få del av. Prioriteringsproblemen växer – målen rättvisa och valfrihet är svåra att nå. Och den som söker medicinsk hjälp mot diffust lidande blir inte sällan missnöjd. De diagnostiska instrumenten sviker läkaren, osäker i rollen som »professionell vän».

Gränserna för »normalt» liksom toleransen för det avvikande (och de psykiskt avvikande) har förskjutits. Ännu i min barndom tog ingen särskild notis om den »tosige», när han mumlande vandrade fram på byvägen; i dag skulle han möjligen vara botad, kanske utslussad från den psykiatriska vården till »eget boende», som också kan betyda ett liv bland storstadens hemlösa. Visst är psykiatrin framsteg ändå en väsentlig del i seklets framgångshistoria.

Vars och ens utsiktspunkt

Vad man minns och hur man värderar upptäckterna eller framstegen präglas av vars och ens utsiktspunkt – och ens personliga upplevelser. Dessa har gjort mig imponerad av mycket, inte minst över allt vad läkarvetenskapen idag kan och är redo att göra för de äldre äldre, med höftplastik och linsbyte vid grå starr som två exempel. Så när mina barn läser högt för mig ur hembygdsboken – förmodligen blir det högläsning via Internet – kan jag säga att nog känner jag igen den läkaren:

– Ja, det var han som höll liv i min far; med hjälp av sin läkekonst och seklets stora medicinska upptäckter lotsade honom igenom åldrandets sjukdomar, genom lunginflammationer och gallstenssjukdom, och lät honom sluta värdigt, när livsgnistan försvunnit. •

Författare

YNGVE KARLSSON

huvudredaktör, Läkartidningens medicinska redaktion.